

Vec C-23/92

Maria Grana-Novoa
proti
Landesversicherungsanstalt Hessen

(Návrh na začatie konania o prejudiciálnej otázke, ktorý podal Bundessozialgericht)

(Sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov – Rovnaké zaobchádzanie – Dohovor uzavretý medzi členským štátom a nečlenskou krajinou)

*Sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov – Právne predpisy členského štátu v zmysle článku 1 písm. j) nariadenia č. 1408/71 – Pojem – Dohovor o sociálnom zabezpečení uzavretý medzi jedným členským štátom a nečlenským štátom – Vylúčenie – Dohovor včlenený ako zákonné právo do vnútroštátneho právneho poriadku – Bez účinku
(nariadenie Rady č. 1408/71, článok 1 písm. j))*

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA
z 2. augusta 1993
(*Jazyk konania: nemčina*)

Vo veci C-23/92,

NÁVRH na začatie konania o prejudiciálnej otázke podľa článku 177 Zmluvy o EHS, ktorý predložil Súdnemu dvoru Bundessozialgericht v konaní, ktoré prebieha pred vnútroštátnym súdom, medzi

Maria Grana-Novoa

a

Landesversicherungsanstalt Hessen,

tiež v zastúpení: **Landesversicherungsanstalt Baden,**

predmetom ktorého je výklad článku 7 Zmluvy EHS a článku 1 písm. j) a článku 3 ods. 1 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodiny pohybujúce v rámci Spoločenstva, konsolidovaného nariadením Rady (EHS) č. 2001/83 z 2. júna 1983 (Ú. v. ES 1983 L 230, s. 6),

SÚDNY DVOR,

v zložení: C. N. Kakouris (predseda komôr), konajúci za predsedu, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Zuleeg a J. L. Murray (predsedovia komôr), G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse, M. Diez de Velasco a P. J. G. Kapteyn, sudcovia,

generálny generálny advokát: W. Van Gerven,
tajomník: H.A. Rühl, hlavný správca,

po zvážení písomných pripomienok, ktoré predložili v mene:

- Maria Grana-Nova: G. Krutzki, Rechtsanwalt, Frankfurt nad Mohanom, Spolková republika Nemecko,
- Landesversicherungsanstalt Hessen: H. Adelman, riaditeľ,
- nemeckej vlády: E. Roeder, Ministerialrat na spolkovom ministerstve hospodárstva, a J. Karl, Regierungsdirektor na tomto ministerstve, splnomocnení zástupcovia,
- talianskej vlády: profesor L. Ferrari Bravo, riaditeľ právneho oddelenia na

ministerstve zahraničných vecí, za právnej pomoci: F. Guicciardi, Avvocato dello Stato, splnomocnený zástupca

– portugalskej vlády: S. Pizarro, generálny riaditeľ Oddelenia pre medzinárodné vzťahy a dohovory o sociálnom zabezpečení na ministerstve práce a sociálneho zabezpečenia, a L. Fernandes, riaditeľ právneho oddelenia na generálnom riaditeľstve pre Európske spoločenstvá na ministerstve zahraničných vecí, splnomocnení zástupcovia,

– vlády Veľkej Británie: S. Cochrane, Treasury Solicitor' s Department, splnomocnený zástupca,

– Komisie Európskych spoločenstiev: M. Patakia, člen jej právneho oddelenia, splnomocnený zástupca, za právnej pomoci: B. Schulte, Rechtsanwalt na Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Sozialrecht, Mníchov, Spolková republika Nemecko,

so zreteľom na správu pre pojednávanie,

po vypočutí ústnych pripomienok, ktoré predložili na pojednávaní 2. marca 1993 nemecká vláda, holandská vláda, v zastúpení: J.W. de Zwaan, právny poradca na ministerstve zahraničných vecí, splnomocnený zástupca, Spojené kráľovstvo, v zastúpení: S. Cochrane, za právnej pomoci: N. Paines, Barrister, splnomocnení zástupcovia, a Komisia,

po vypočutí stanoviska generálneho advokáta na pojednávaní 28. apríla 1993,

vyhlásil tento

Rozsudok

1. Uznesením z 28. augusta 1991, ktoré bolo doručené Súdnemu dvoru 28. januára 1992, Bundessozialgericht (spolkový sociálny súd) predložil Súdnemu dvoru na rozhodnutie podľa článku 177 Zmluvy o EHS dve prejudiciálne otázky, predmetom ktorých je výklad článku 7 Zmluvy a článku 1 písm. j) a článku 3 ods. 1 nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodiny pohybujúce sa v rámci Spoločenstva, konsolidovaného nariadením Rady (EHS) č. 2001/83 z 2. júna 1983 (Ú. v. ES L 230, s. 6).
2. Otázky vyvstali v priebehu konania medzi Maria Grana-Novoa a Landesversicherungsanstalt (regionálna poisťovňa) Hessen, ktoré sa týkalo zamietnutia jej žiadosti o invalidný dôchodok.
3. Z dokumentov pred Súdnym dvorom vyplýva, že pani Grana-Novoa, španielska štátna občianka, nepracovala nikdy vo svojej krajine pôvodu. Na druhej strane však

vykonávala zamestnanie, ktoré patrí do povinného sociálneho poistenia, najprv vo Švajčiarsku, od decembra 1970 do júna 1975, a potom v Spolkovej republike Nemecko, od februára 1979 do októbra 1982.

4. V Nemecku sa stala pani Grana-Novoa trvale invalidnou na výkon práce a v auguste 1983 požiadala o invalidný dôchodok. Landesversicherungsanstalt Hessen jej však takýto dôchodok odmietol z dôvodu, že neodpracovala dostatočný počet rokov v Spolkovej republike Nemecko, aby získala požadované obdobie dôchodkového poistenia podľa nemeckých predpisov. Pani Grana-Novoa napadla toto rozhodnutie pred nemeckými súdmi.
5. Je nepochybné, že pani Grana-Novoa nemá právo na invalidný dôchodok podľa samotného nemeckého práva, ale mala by dostať takýto dôchodok v Spolkovej republike, keby sa zobrali do úvahy aj obdobia dôchodkového poistenia ukončené vo Švajčiarsku.
6. S týmto cieľom sa pani Grana-Novoa opierala pred nemeckými súdmi o spojené ustanovenia dvoch bilaterálnych dohovorov o sociálnom zabezpečení, ktoré uzavrela Spolková republika so Švajčiarskou konfederáciou na jednej strane a Španielskym kráľovstvom na strane druhej.
7. Nemecko-švajčiarsky dohovor, uzavretý v roku 1964 a doplnený a zmenený v roku 1975, ustanovuje za určitých podmienok uplatňovanie princípu sčítania období dôchodkového poistenia získaných v Spolkovej republike a vo Švajčiarsku, obmedzuje ich však len na štátnych príslušníkov týchto dvoch zmluvných štátov. Nemecko-španielsky dohovor, uzavretý v roku 1973 a doplnený a zmenený v roku 1975, ustanovuje na účely jeho uplatnenia rovnaké posudzovanie štátnych príslušníkov Nemecka a Španielska. Podľa nemeckej ústavy boli tieto dohovory včlenené spolkovým zákonom do vnútroštátneho právneho poriadku.
8. Záverečný protokol nemecko-švajčiarskeho dohovoru zahŕňa ochrannú klauzulu v tomto znení:

“Ak sa, okrem podmienok, ktorým podlieha uplatňovanie tohto dohovoru, splnia i podmienky pre uplatňovanie iného dohovoru alebo nadnárodných pravidiel, nemecká inštitúcia nevezme do úvahy, na uplatňovanie tohto dohovoru tento iný dohovor alebo tieto nadnárodné pravidlá, pokiaľ v nich nie je ustanovené inak.“
9. Podľa nemeckých súdov bráni táto klauzula, aby sa pani Grana-Novoa mohla odvolať kumulatívne na nemecko-švajčiarske a nemecko-španielske dohovory.
10. Po neúspechu na súde prvého a druhého stupňa predložila pani Grana-Novoa vec pred Bundessozialgericht, ktorý si nebol istý, či po 1. januári 1986, t. j. dátum pristúpenia Španielskeho kráľovstva k Európskym spoločenstvám, princíp Spoločenstva o zákaze diskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti nebráni uplatňovaniu ochrannej klauzuly, podobnej tej, ktorú obsahuje nemecko-švajčiarsky dohovor, pokiaľ by mohla prekážať, v rámci členského štátu, ktorý bol stranou dohovoru, vo voľnom pohybe štátnych príslušníkov iných členských štátov.
11. Za týchto okolností Bundessozialgericht predložil Súdnemu dvoru na rozhodnutie tieto prejudiciálne otázky:

"1. Majú sa článok 3 ods. 1 a článok 1 písm. j) nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodiny pohybujúce sa v rámci Spoločenstva vykladať tak, že "právne predpisy" v zmysle článku 3 ods. 1 sa vzťahujú na ustanovenia medzinárodných dohovorov medzi členským štátom a nečlenskou krajinou, ktoré boli včlenené ako zákonné právo do vnútroštátneho právneho poriadku tohto členského štátu?"

2. Ak áno, majú sa článok 7 Zmluvy EHS a článok 3 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 vykladať tak, že znemožňujú členskému štátu zahrnúť do dohovoru s nečlenskou krajinou úpravy, na základe ktorých sa nadnárodné ustanovenia pri uplatňovaní dohovoru neberú do úvahy, ak sa tým štátnym príslušníkom iných členských štátov EHS upiera sčítanie období dôchodkového poistenia získaných podľa vnútroštátnych ustanovení o dôchodkovom poistení s obdobiami dôchodkového poistenia, získanými podľa dôchodkového poistenia nečlenskej krajiny, vykonaných podľa vnútroštátneho zákona toho členského štátu na účely uplatňovania dohovoru?"

12. Pre bližšie objasnenie skutkového stavu v hlavnom konaní, priebehu konania a pripomienok, ktoré boli predložené Súdnemu dvoru, ktoré sú ďalej uvedené a prejednané, odkazuje sa na správu pre pojednávanie, len pokiaľ je to nevyhnutné pre odôvodnenie Súdného dvora.

K prvej otázke

13. S cieľom dať odpoveď na túto otázku treba mať v prvom rade na pamäti, že podľa článku 3 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 ("nariadenie"), "podľa osobitných ustanovení tohto nariadenia sa na osoby s bydliskom na území jedného z členských štátov, pre ktoré platí toto nariadenie, vzťahujú rovnaké povinnosti a tie isté výhody podľa právnych predpisov každého členského štátu ako na štátnych príslušníkov tohto štátu."
14. Pojem "právne predpisy", použitý vo vyššie uvedenom ustanovení, definuje článok 1 písm. j) nariadenia tak, že na účely nariadenia "vzhľadom na zákony, nariadenia a ostatné právne predpisy a všetky ostatné súčasné alebo budúce vykonávacie predpisy", ktoré sa vzťahujú na odvetvia a systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré upravuje nariadenie.
15. Z tohto hľadiska by sa malo najprv zdôrazniť, že táto definícia sa nezmieňuje o medzinárodných dohovoroch o sociálnom zabezpečení.
16. Po druhé, malo by sa však pripomenúť, že v nariadení neexistujú osobitné ustanovenia, ktoré sa týkajú takýchto dohovorov.
17. Článok 6 nariadenia napríklad ustanovuje zásadu, ktorou sa nahrádzajú ustanovenia každého dohovoru o sociálnom zabezpečení, ktoré zaväzujú výhradne buď dva alebo viac členských štátov alebo aspoň dva členské štáty a jeden alebo viac ďalších štátov, kedy v posledne uvedenom prípade urovnanie dotknutých vecí nezahŕňa žiadnu inštitúciu niektorého z nečlenských štátov.
18. Odchýlením sa od tejto zásady ustanovuje článok 7, že nariadenie nemá vplyv na množstvo existujúcich medzinárodných dohôd, vrátane ustanovení bilaterálnych

dohovorov o sociálnom zabezpečení, uzavretých medzi členskými štátmi a uvedenými v zozname prílohy III k nariadeniu.

19. Článok 8 nariadenia ustanovuje, že dva alebo viac členských štátov môže uzavrieť navzájom dohovy, založené na zásadách a duchu nariadenia.
20. V súlade s článkom 3 ods. 3 nariadenia sa vzťahujú ustanovenia dohovorov o sociálnom zabezpečení, ktoré boli uzavreté medzi dvoma členskými štátmi a uvedené v prílohe III, ktoré zostávajú v platnosti podľa článku 7, a ustanovenia dohovorov, ktoré boli uzavreté medzi členskými štátmi podľa článku 8 ods. 1, na všetky osoby, pokiaľ nie je ustanovené v prílohe III inak.
21. Na účely uplatnenia predchádzajúcich ustanovení ustanovuje článok 1 písm. k) nariadenia, že pod „dohovorom o sociálnom zabezpečení“ sa rozumie každá dvojstranná alebo viacstranná dohoda, ktorá zaväzuje alebo zaviaže výhradne najmenej dva alebo viac členských štátov a pod každým viacstrannou dohodou taká dohoda, ktorá zaväzuje alebo zaviaže aspoň dva členské štáty a jeden alebo viac ďalších štátov v oblasti sociálneho zabezpečenia úplne alebo čiastočne v odvetviach a systémoch stanovených [v nariadení], spolu s akýmkoľvek dohodami uzavretými podľa uvedených nástrojov".
22. Z vyššie uvedeného vyplýva, že v medzinárodných dohovoroch o sociálnom zabezpečení sa nariadenie opiera o zásadu, že vo vzťahoch medzi členskými štátmi a okrem určitých presne vymedzených výnimiek, po prvé, existujúce dohovy nemôžu zbaviť štátnych príslušníkov uvedených štátov výhod zo systému pre koordináciu vnútroštátnych systémov sociálneho zabezpečenia, ktoré ustanovuje, a po druhé, nové dohovy, uzavreté medzi členskými štátmi, sa nemôžu odchyľovať od predpisov a ducha nariadenia, takže štátni príslušníci Spoločenstva musia mať vždy možnosť využiť ustanovenia nariadenia, pokiaľ ide o inštitúcie sociálneho zabezpečenia rôznych členských štátov.
23. Z ustanovení nariadenia preto vyplýva, že jedinými medzinárodnými dohovormi o sociálnom zabezpečení, na ktoré sa nariadenie vzťahuje, sú dohovy, ktorých zmluvnými stranami sú aspoň dva členské štáty, a že nariadenie sa vzťahuje na dohovy, uzavreté s jedným alebo viacerými nečlenskými štátmi, len pokiaľ ide o vzťahy medzi členskými štátmi.
24. Na druhej strane, žiadne ustanovenie nariadenia neupravuje dohovy, uzavreté medzi jedným členským štátom a jedným alebo viacerými nečlenskými štátmi, buď pokiaľ ide o otázku, či a do akej miery ich má systém nariadenia nahradiť alebo pokiaľ ide o uplatnenie zásady rovnakého zaobchádzania. Preto je potrebné uzavrieť, že nariadením sa zamýšľalo vylúčiť takéto dohovy zo jeho rozsahu uplatnenia.
25. Keby tomu tak nebolo, boli by sa zaviedli osobitné ustanovenia pre spôsob uplatnenia nariadenia v takých dohovoroch, ako to bolo urobené v nariadení pre úpravu postavenia dohovorov, ktoré zaväzujú dva alebo viaceré členské štáty a tie, ktoré uzavreli aspoň dve členské krajiny a jeden alebo viaceré nečlenské štáty. Bolo by nelogické zahrnúť úplne do rozsahu uplatnenia nariadenia dohovy, ktoré uzavrel jeden členský štát s jedným alebo viacerými nečlenskými štátmi, keď nariadenie obsahuje výslovne určité výhrady, pokiaľ ide o jeho uplatnenie na dohovy, ktoré

uzavreli medzi sebou dva alebo viaceré členské štáty.

26. Za týchto okolností pojem "právne predpisy" v zmysle nariadenia nemôže zahŕňať dohovory o sociálnom zabezpečení, uzavreté medzi jedným členským štátom a nečlenským štátom, ako sú sporné dohovory pred vnútroštátnym súdom.
27. Je potrebné dodať, že na tento výklad nemá vplyv skutočnosť, že takýto dohovor bol včlenený do právneho poriadku niektorých členských štátov vo forme zákonného práva, a teda tvorí súčasť ich vnútroštátneho práva. Rozsah nariadenia musí byť rovnaký vo všetkých členských štátoch tak, aby sa zabezpečilo jeho jednotné uplatňovanie v celom Spoločenstve, a nemôže preto závisieť od spôsobu včlenenia uzavretých medzinárodných dohovorov o sociálnom zabezpečení do právneho poriadku rôznych členských štátov.
28. Následne nemôže na účely uplatnenia nariadenia postačovať na zahrnutie daného dohovoru do pojmu "právne predpisy" tohto členského štátu skutočnosť, že medzinárodný dohovor bol včlenený ako zákonné právo do vnútroštátneho práva členského štátu.
29. Zo všetkých predchádzajúcich úvah vyplýva, že odpoveď na prvú otázku, ktorú položil Bundessozialgericht, by mala byť, že článok 3 ods. 1 a článok 1 písm. j) uvedeného nariadenia č.1408/71 sa musia vykladať tak, že pojem "právne predpisy", uvedený v týchto článkoch, nezahŕňa ustanovenia medzinárodných dohovorov o sociálnom zabezpečení, uzavretých medzi jedným členským štátom a nečlenským štátom. Platnosť tohto výkladu neruší skutočnosť, že takéto dohovory boli včlenené ako zákonné právo do vnútroštátneho právneho poriadku dotknutého členského štátu.

K druhej otázke

30. Vzhľadom na odpoveď na prvú otázku nie je potrebné odpovedať na druhú otázku.

K trovám konania

31. Trovy, ktoré vznikli vládam Nemecka, Talianska, Holandska, Portugalska a Spojeného kráľovstva a Komisii Európskych spoločenstiev, ktoré predložili pripomienky Súdnemu dvoru, sa nenahradzujú. Keďže toto konanie je, pokiaľ ide o účastníkov hlavného konania, súčasťou konania, ktoré prebieha pred vnútroštátnym súdom, rozhodnutie o trovách konania prislúcha tomuto súdu.

Z týchto dôvodov,

SÚDNY DVOR,

v odpovedi na otázky, ktoré mu predložil Bundessozialgericht uznesením z 28. augusta 1991, rozhodol takto:

Článok 3 ods. 1 a článok 1 písm. j) nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodiny pohybujúce sa v rámci Spoločenstva, konsolidovaného nariadením Rady (EHS) č. 2001/83 z 2. júna 1983, sa musia vykladať tak, že pojem "právne predpisy" v týchto článkoch nezahŕňa ustanovenia medzinárodných dohovorov o sociálnom zabezpečení, uzavretých medzi jedným členským štátom a nečlenským štátom. Platnosť tohto výkladu neruší skutočnosť, že takéto dohovory boli včlenené ako zákonné právo do vnútroštátneho právneho poriadku dotknutého členského štátu.